

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zavod za biomedicinske znanosti u Rijeci
KLINIČKI BOLNIČKI CENTAR RIJEKA
AKADEMIJA MEDICINSKIH ZNANOSTI – Podružnica Rijeka
MEDICINSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI
HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR – podružnica Rijeka

33. simpozij

**ZNANSTVENA DOSTIGNUĆA
REFERENTNIH CENTARA
MINISTARSTVA ZDRAVSTVA U
KBC RIJEKA**



13. lipnja 2019.
12,00 sati

**Sveučilišni kampus, Sveučilišni Odjeli, Dvorana O-030,
Radmile Matejčić 2, Rijeka**

Organizatori

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI
Zavod za biomedicinske znanosti u Rijeci

KLINIČKI BOLNIČKI CENTAR RIJEKA

AKADEMIJA MEDICINSKIH ZNANOSTI – Podružnica Rijeka

MEDICINSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR – podružnica Rijeka

Znanstveni odbor

Daniel Rukavina, predsjednik

Davor Štimac, Tomislav Rukavina

Organizacijski odbor

Davor Štimac, predsjednik

Josip Španjol, Herman Haller, Marija Kaštelan, Srđan Banac, Igor Prpić,
Marina Letica – Crepulja, Daniela Kovačević Pavičić, Srđan Novak

Registracija: 11,00 – 12,00 h

Ulaz je slobodan, a sudionici koji žele potvrđnicu HLK o sudjelovanju trebaju se registrirati. Sudjelovanje na simpoziju vrednovat će se prema Pravilniku Hrvatske liječničke komore.

Osvježenje tijekom stanke bez naknade.

Parkiranje je besplatno i osigurano u garaži Studentskog centra Rijeka, Radmile Matejčić 5.

Informacije

Željana Mikovčić, Zavod za biomedicinske znanosti u Rijeci

Radmile Matejčić 2, Rijeka

tel. 051 584 826, e-pošta: rimed@hazu.hr

P R O G R A M
OTVORENJE
(12,00 – 12,15)

Uvodno slovo

Akademik Daniel Rukavina, voditelj Zavoda za biomedicinske znanosti u Rijeci,
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Rijeka

Riječ organizatora

Prof. dr. sc. Davor Štimac, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka,
Rijeka

Zašto su nam važni Referentni centri?

Pozdravi uzvanika

Prof. dr. sc. Tomislav Rukavina, dekan Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci,
Rijeka

12,15 – 14,00 h

Predsjedaju: Davor Štimac i Tomislav Rukavina

Prof. dr. sc. Josip Španjol, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka,
Rijeka

Referentni centar za transplantaciju bubrega

Prof. dr. sc. Herman Haller, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka,
Rijeka

Referentni centar za maligne bolesti tijela maternice, jajovoda i jajnika

Prof. dr. sc. Larisa Prpić - Massari, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC
Rijeka, Rijeka

Referentni centar za psorijazu

Prof. dr. sc. Srđan Banac, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka, Rijeka
Referentni centar za pedijatrijsku pulmologiju

Stanka za domjenak : 14,00 – 14,45 h

14,45 – 16,30 h

Predsjedaju: Nives Jonjić i Lidija Bilić Zulle

Prof. dr. sc. Davor Štimac Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka,
Rijeka

Referentni centar za upalne bolesti gušterače

Prof. dr. sc. Igor Prpić, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC Rijeka, Rijeka

Referentni centar za epilepsije i konvulzivne bolesti razvojne dobi

Doc. dr. sc. Marina Letica Crepulja, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC
Rijeka, Rijeka

Referentni centar za posttraumatski stresni poremećaj

Prof. dr. sc. Daniela Kovačević Pavičić, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci i KBC
Rijeka, Rijeka

Referentni centar za orofacijalnu bol

16,30 – 16,45 h

OPĆA RASPRAVA I ZAVRŠNA RIJEČ ORGANIZATORA

Moderira: Davor Štimac

SAŽETCI

Referentni centar za transplantaciju bubrega

Josip Španjol^{1,2}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Prva transplantacija bubrega sa živog darivatelja u našoj domovini učinjena je 30. siječnja 1971. godine na Odjelu urologije Klinike za kirurgiju tadašnje Opće bolnice „Dr. Zdravko Kučić“ iz koje je nastala naša Klinika za urologiju. Također na istom odjelu je učinjena i prva kadaverična transplantacija bubrega (15. svibnja 1972.) i prva simultana transplantacija bubrega i pankreasa (1994.).

Od samih početaka transplantacije liječnici Odjela/Klinike za urologiju se neprekidno bave proučavanjem i usavršavanjem dijagnostike i liječenja bolesnika s terminalnim stadijem bubrežnog zatajenja svih dobnih uzrasta, prvenstveno pomoću transplantacije bubrega.

Tijekom tih umalo pa 50 godina učinjene su 1172 transplantacije bubrega (810 kadaveričnih i 362 sa živoga donora), s rezultatima koji su unutar europskih normativa preživljenja transplantata i bolesnika. Zadnjih godina učini se godišnje između 30 i 40 transplantacija bubrega.

Referentni centar dijeluje u sklopu Klinike za urologiju Kliničkog bolničkog centra u Rijeci te Zavoda za nefrologiju, dijalizu i transplantaciju. Tim liječnika čini 8 specijalista urologije i 9 nefrologije. U svako doba dana ili noći moguće je učiniti 4 istodobne (paralelne) transplantacije bubrega.

U referentnom centru se često izvode najsloženiji zahvati na području transplantacije bubrega od kojih valja posebno izdvojiti nedavnu primjenu novih metoda po prvi puta u Republici Hrvatskoj:

1. Transplantacija bubrega kod Jehovinih svjedoka (2 bolesnika)
2. Primjena miniperkutane nefrolitotripsije kod bolesnika s transplantiranim bubregom
3. En-bloc transplantacija dječijih bubrega (2 puta)
4. Transplantacija potkovičastog bubrega
5. Transplantacija bubrega u bolesnika s urinarnom diverzijom (Bricker, Mainz-Pouch I, Mainz-Pouch III).

Referentni centar za transplantaciju bubrega potiče i provodi znanstveno-istraživački rad, tako je u proteklom petogodišnjem razdoblju objavljeno 19 radova u časopisima citiranim u SCIE i CC bibliografskim bazama podataka. U časopisima citiranim u Scopus, Medline, EMBASE objavljeno je 28 radova. U 3 knjige objavljeno je 9 poglavlja. Etabilirana je eksperimentalna kirurgija na štakorskom modelu. Prezentirano je preko 55 radova na međunarodnim i domaćim kongresima, od čega je 20-tak bilo pozvanih predavanja. Djelatnici Referentnog centra učestvuju ili su učestvovali u izvođenju 7 znanstveno istraživačkih projekata od kojih je jedan europski, a jedan se odvijao u suradnju sa Sveučilištem Duke iz SAD-a. Djelatnici referentnog centra su na nedavno zatvorenom natječaju za znanstveno-istraživačke projekte Hrvatske zaklade za znanost

aplicirali 2 projektna predloga. Također su za temu transplantacije bubrega vezana i 3 elektivna kolegija na integriranom sveučilišnom dodiplomskom i diplomskom studiju medicine.

Valja napomenuti kako je kolegica Ivana Mikolašević dobitnik nagrade „L'oreal and UNESCO for woman in science“ pod pokroviteljstvom HAZU, 2015. – na temu nealkoholne masne bolesti jetre u populaciji bolesnika s kroničnom bubrežnom bolesti, uključujući i bolesnike koji su nositelji bubrežnog transplantata.

Plan rada za naredno razdoblje uključuje:

1. Povećanje broja transplantacija (preemptivna transplantacija).
2. Unaprijeđenje endouroloških zahvata kod transplantiranih bolesnika (mini-perkutana nefrolitotripsija, ureteroskopija, laparoskopija).
3. Korištenje konfokalne laserske endomikroskopije (Cellvizio) u detekciji karcinoma prijelaznoga epitela u prijetransplantacijskoj obradi (primjerice kod bolesnika s endemskom nefropatijom).
4. Nastavak rada na eksperimentalnom životinjskom modelu transplantacije bubrega.
5. Daljnji razvoj metoda beskrvnog liječenja bolesnika s transplantiranim bubregom.
6. Prijava novih znanstveno-istraživačkih projekata.
7. Uporaba lasera u liječenju bolesnika s transplantiranim bubregom.
8. Izdavanje udžbenika iz endourologije (uključujući i poglavlje o transplantaciji bubrega)

Referentni centar za maligne bolesti tijela maternice, jajovoda i jajnika

Herman Haller^{1,2,3}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

³Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Referentni centar je imenovan sa strane Ministarstva zdravstva 2007. godine i do danas (12 godina) redovito izvještava o svojim naporima za uvođenjem novih suvremenih metoda dijagnostika i terapije na polju ginekološke onkologije.

U organizacijskom smislu centar raspolaže se šest uži specijalista ginekološke onkologije od kojih su dvoje nastavnici medicinskog fakulteta, a jedan ima doktorat znanosti; dva specijalista radioterapije i onkologije, dva specijalista patologije usmjerene u ginekološku patologiju i pet specijalista ginekološke citologije od čega su troje nastavnici Medicinskog fakulteta. Prostor referentnog centra se nalazi u zgradi ginekologije gdje su smješteni prostori za obradu i liječenje uključujući i provođenje radioterapije. Dnevna bolnica onkologije gdje se primjenjuje kemoterapija se nalazi u sklopu istog lokaliteta. Dio ginekološke citologije se nalazi u zgradi ginekologije, a dio patološke anatomije se nalazi u drugoj zgradi na istom lokalitetu. Dijagnostičke i terapijske opcije koje se provode u centru su na europskoj razini, a centar trenutno raspolaže najsuvremenijom dijagnostičkom i kirurškom opremom za potrebe ginekološke onkologije. Pritom treba naglasiti mogućnost primjene svih danas poznatih metoda minimalnom

invazivne kirurgije u dijagnostici i liječenju bolesnica oboljelih od malignih bolesti ženskog reproduktivnog sustava.

Od samoga osnutka članovi referentnog centra zauzimali su se za uvođenje suvremenih načina liječenja posebno radikalni pristup u kirurškom liječenju malignih bolesti jajnika i jajovoda kao i uvođenje minimalno invazivnih tehnika liječenja malignih bolesti tijela maternice odnosno raka endometrija što su svojim postojanim naporima i uvelike uspjeli. Danas u Republici Hrvatskoj zahvaljujući navedenim naporima prihvaćena su stajališta koje je centar uvelike zagovarao. Centar je bio veliki zagovaratelj centralizacije liječenja bolesnica s ginekološkim tumorima što je nakon određenog vremena u stručnom smislu i prihvaćeno.

Sudionici referentnog centra njeguju osobne veze i kontakte sa sličnim centrima u okruženju i ovom dijelu Europe gdje su učinjene određene neposredne izmjene iskustava pojedinih stručnjaka. Obranjeno je nekoliko doktorskih disertacija i publicirano je više znanstvenih i stručnih članaka. Članovi centra prisustvovali su na većim europskim kongresima ginekološke onkologije i bili su na svim domaćim stručnim događanjima u vidu pozvanih predavača gdje su redovito izvještavali o vlastitim rezultatima. Centar je sudjelovao u većim istraživanjima (projektima) svjetskog udruženja ginekologa i opstetričara (FIGO) i sada sudjeluje u velikoj europskoj studiji prikupljanju vlastitih iskustava u primjeni minimalno invazivnih tehnika liječenja raka vrata maternice. Članovi referentnog centra su objavili radove i u svjetskoj literaturi na osnovu kojih su učinjene i određene smjernice Svjetske zdravstvene organizacije.

Planovi za buduće razdoblje uključuju proširenje i uvođenje određivanja limfnog čvora čuvara kod ginekoloških malignoma kao rutinskog postupka, primjena tehnika minimalne invazivnosti na većem broju oboljelih od raka endometrija, racionalna primjena laparoskopije u procjeni operabilnosti bolesnica s rakom jajnika, uvođenje hipertermne intraperitonealne kemoterapije (HIPEC) kao i ponovno uvođenje brahiterapije. Također, potrebno je proširiti i formalizirati suradnju sa kirurškim granama koje sudjeluju u kirurškom liječenju bolesnica s genitalnim malignomima (digestivna kirurga, urologija, vaskularna kirurgija, torakalna kirurgija).

Referentni centar za psorijazu

Larisa Prpić-Massari^{1,2}, Ines Brajac^{1,2}, Edita Simonić^{1,2}, Marija Kaštelan^{1,2}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Klinici za dermatovenerologiju Kliničkog bolničkog centra Rijeka je 18. veljače 2005. godine dodijeljen naziv „Referentni centar Ministarstva zdravstva za psorijazu“. U okviru Referentnog centra za psorijazu svakodnevno radi ambulanta za autoimune bolesti i psorijazu uz fototerapijski centar u kojima radi četiri liječnika, od toga dva sveučilišna profesora u trajnom zvanju, jedan izvanredan sveučilišni profesor, jedan doktor znanosti te tri više medicinske sestre. Referentni centar obuhvaća ambulantni, hospitalni i istraživački dio. Ambulantni dio čini ambulanta za autoimune bolesti i psorijazu uz fototerapijski centar, a hospitalni dio obuhvaća 5 bolesničkih kreveta. Istraživačka jedinica opremljena je za potrebe rada na znanstveno-istraživačkim projektima. Cen-

tar je opremljen suvremenom opremom za provođenje fototerapije i fotokemoterapije. U 2005. godini je u liječenje bolesnika sa psorijazom po prvi puta u Republici Hrvatskoj uvedena grupna psihoterapija pod vodstvom dermatologa i psihologa što se uklapa u suvremeni pristup liječenju kroničnih psihosomatskih kožnih bolesti u kojima se uz medikamentoznu terapiju psorijaze obvezno uključuje i suportivna psihoterapija. Takav oblik liječenja sustavno se tijekom svih ovih godina provodi pri Referentnom centru. U 2007. godini je u skladu sa smjernicama po prvi puta u Republici Hrvatskoj u našoj Klinici započeta terapija biološkim lijekovima oboljelih od psorijaze. Do danas se u centru više od 80 bolesnika sa teškom psorijazom liječi različitim biološkim lijekovima. Na našu je inicijativu 2008. godine osnovana radna grupa pri Hrvatskom društvu za dermatovenerologiju za izradu hrvatskih smjernica za liječenje psorijaze koje su objavljene 2013. godine, a čiji smo autori. Referentni centar je 2013. godine pokrenuo inicijativu za osnivanje Registra bolesnika sa psorijazom liječenih biološkim lijekovima. Registar bolesnika liječenih biološkim lijekovima omogućava ciljano praćenje liječenja bolesnika što ujedno pretpostavlja poštivanje kriterija za primjenu bioloških lijekova sukladno trenutno važećim smjernicama za liječenje, monitoriranje djelotvornosti i nuspojava liječenja. Od 2008. godine Referentni centar sudjeluje u obilježavanju Svjetskog dana psorijaze, te koordinira akcije u ostalim centrima RH, prigodnim akcijama poput „Dana otvorenih vrata“ kojima se na taj dan bolesnicima i njihovim obiteljima pruža savjet dermatologa, psihologa i reumatologa o novostima u liječenju psorijaze. Također se objavom tekstova stručne tematike iz tog područja u javnim glasilima i medijima nastoji poboljšati i potaknuti razumijevanje javnosti za bolesnike s ovom kroničnom bolešću. Naše aktivnosti tijekom obilježavanja Svjetskog dana psorijaze redovito se objavljuju i na stranicama Svjetskog udruženja bolesnika sa psorijazom („IFPA letter“). U svim tim i ostalim javnim aktivnostima, akcije koordinirano radimo uz pomoć Hrvatskog društva psorijatičara. Treba napose spomenuti javno-zdravstvenu akciju „Život u mojoj koži“ koja se odvijala tijekom čitave 2011. godine. Ovom se akcijom putem brojnih javnih predavanja, radionica za novinare, novinskih tekstova, televizijskih i radijskih emisija te izložbom fotografija javnih osoba s bolesnicima koji boluju od psorijaze, u gradovima diljem RH nastojao osvijestiti problem psorijaze kao psihosomatske bolesti te ponajprije bolesti koja uvelike narušava kvalitetu života bolesnika i njihovih obitelji. Naše aktivnosti tijekom obilježavanja Svjetskog dana psorijaze objavljuju se i na stranicama Svjetskog udruženja bolesnika sa psorijazom (IFPA), a 2009. prikazane su u posebnom prilogu britanskih novina „The Guardian“.

Treba naglasiti i ulogu djelatnika Referentnog centra u stalnoj edukaciji u okviru diplomске i poslijediplomske nastave te edukaciju u okviru programa specijalizacije iz dermatovenerologije koja se sustavno provodi na Klinici. Također se pri centru stručno usavršavaju zdravstveni radnici iz raznih grana medicine (obiteljska, medicina rada i sporta, interna medicina i sl.), a pruža se i stručno-znanstvena potpora Društvu psorijatičara Hrvatske u kojem smo članovi upravnog odbora. Uspostavljena je suradnja u znanstvenom i stručnom radu sa Zavodom za alergologiju i kliničku imunologiju, Zavodom za fizikalnu medicinu i Klinikom za psihijatriju KBC Rijeka, Klinikom za rehabilitaciju bolesti srca, pluća i reumatizma Thalassotherapie u Opatiji te Klinikama za dermatovenerologiju KBC Zagreb, Split i Osijek. Napose ističemo međunarod-

nu suradnju sa Sveučilišnim klinikama za dermatovenerologiju Sveučilišta u Trstu i Udinama u Italiji te uspješnu zajedničku organizaciju „Croatian-Italian symposium on psoriasis“ koji se održavaju redovito svake dvije godine od 2004. godine naizmjenice u RH i Italiji.

Tijekom navedenog razdoblja djelatnici Referentnog centra prezentirali su rezultate svog znanstvenog i stručnog rada na brojnim domaćim i međunarodnim kongresima, simpozijima i stručnim skupovima, napose onima s temom psorijaze (96 kongresnih priopćenja). Objavili su 57 znanstvenih radova, od toga 27 u visoko indeksiranim časopisima baze Current contents, 6 u SCI bazi te 24 u bazi EM i IM. Napose valja istaknuti aktivno sudjelovanje na dva svjetska dermatološka kongresa na kojima su djelatnici Referentnog centra za svoj znanstveni rad primili znanstvene nagrade. Treba naglasiti i objavljivanje 1 knjige, dva poglavlja u inozemnim knjigama s temom psorijaze, te 13 poglavlja u ostalim knjigama. Sudjelovali smo u organizaciji više domaćih i inozemnih znanstvenih kongresa i simpozija. Tijekom prethodnog razdoblja Ministarstvo znanosti RH odobrilo je i financiralo tri znanstvena projekta s temom psorijaze čiji su voditelji djelatnici Referentnog centra. Voditelji smo i 4 znanstvena projekta Sveučilišta u Rijeci, od kojih je jedan završen, jedan je u tijeku, a dva su u postupku recenzije. U okviru dosadašnjih projekata već su objavljeni brojni znanstveni radovi, a obranjene su 2 doktorske disertacije i 2 magistarska rada, dok je 1 doktorski rad u tijeku. U organizaciji Referentnog centra se šesti simpozij pod nazivom „6th Croatian-Italian symposium on psoriasis“ održao u Rijeci od 16-17. studenog 2012. godine. Također se u organizaciji našeg Centra u Opatiji održao 1. Hrvatski dermatološko-reumatološki simpozij s međunarodnim sudjelovanjem „Koža, zglobovi i autoimunost“, Opatija, od 10-11.05.2013. Sudjelovali smo i u organizaciji edukativnog skupa „Psorijaza-sistemska bolest: suvremene metode evaluacije težine bolesti i terapijski algoritmi“, Ivanić-Grad, 2011 i 2012. g. te potom od 2012-2019. brojnih edukacijskih skupova s temom biološke terapije u psorijazi.

Planovi za buduće razdoblje uključuju daljnje poboljšanje kvalitete rada s bolesnicima sa psorijazom te uvođenje novih terapijsko-dijagnostičkih postupaka uz daljnji rad na medijskom osvješćivanju problematike bolesnika sa psorijazom. Također ćemo nastaviti stručnu i znanstveno-istraživačku suradnju s drugim centrima u RH i inozemstvu uz poticanje znanstveno-istraživačkog rada. Na taj način ćemo i nadalje osigurati prepoznatljivost Referentnog centra za psorijazu u Hrvatskoj i širim međunarodnim krugovima

Referentni centar za pedijatrijsku pulmologiju

Srđan Banac^{1,2}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Uzimajući u obzir sveukupnu humanu populaciju, djeca su ona dobna skupina koja je najopterećenija respiratornim simptomima. Stoga se od pedijataru oduvijek očekivalo da zbog čestoće respiratorne problematike stručno vladaju njenim dijagnostičkim i terapijskim principima. To je ujedno bio razlog zašto se respiratorna medicina kao subspecijalnost u sklopu pedijatrije diferencirala i pojavila relativno kasno. Pedijatrijska

pulmologija, kao uže područje pedijatrije, počela se pojavljivati u nekim europskim zemljama tek sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Od tada trebalo je proći čak dva-deset godina da se u sklopu Europskog respiratornog društva (ERS) osnuje i pedijatrijska sekcija istoga.

U našoj zemlji, HLZ- Hrvatsko društvo za pedijatrijsku pulmologiju (HDPP) osnovano je i započelo s radom u travnju 1989. Glavni inicijator osnivanja HDPP i njegov prvi predsjednik bio je prim.dr.sc. Branko Vukelić, docent na riječkom medicinskom fakultetu, dugogodišnji ravnatelj Dječje bolnice za astmu i alergijske bolesti u Velom Lošinj. Nakon njega, predsjednik HDPP (1993-2005) bio je prof.dr. Vladimir Ahel, dugogodišnji predstojnik Klinike za pedijatriju KBC Rijeka. Slijedeći predsjednik HDPP (2005-2013) bio je prof.dr Srđan Banac, također iz iste ustanove. Prema tome, riječka regija bila je snažan znanstveno-stručni centar dječje respiratorne medicine u Hrvatskoj i stoga nije bilo veliko iznenađenje što je upravo Pulmološki odjel Klinike za pedijatriju KBC Rijeka prvi stekao, i već duže od deset godina nosi naziv Referentnog centra iz područja pedijatrijske pulmologije.

Prvi voditelj Referentnog centra bio je prof.dr. Vladimir Ahel, jedan od pionira dječje bronhoskopije i bronhologije u Hrvatskoj. Nakon njega niz godina voditelj Referentnog centra bio je prof.dr. Vojko Rožmanić, a danas je to prof.dr. Srđan Banac. U Referentnom centru kontinuirano se prate i uvode svi suvremeni dijagnostički i terapijski postupci iz područja pedijatrijske pulmologije. Zahvaljujući profesoru Ahelu bronhoskopija djece uvedena je kao dijagnostička i terapijska metoda još prije više od 40 godina. U Referentnom centru koriste se fleksibilna i rigidna bronhoskopija. Radi se o komplementarnim bronhoskopskim tehnikama čije se indikacije nadopunjuju. Fleksibilna bronhoskopija pretežno se koristi u dijagnostičke, a ona rigidna u terapijske svrhe (evakuacija stranih tijela iz donjih dišnih putova; balonska dilatacija bronha; aspiracija masivnog krvarenja u traheobronhalnom deblu, itd). Ponekad se obje tehnike kombiniraju ovisno o obilježjima bolesnog djeteta i potrebi individualnog pristupa bolesniku. Uz bronhoskopski pregled s video-prikazom izvodi se i dijagnostička bronhoalveolarna lavaža (BAL). Uzorci BAL-a rutinski se analiziraju mikrobiološki i citološki, po potrebi imunološki i imunocitokemijski. U sklopu citološke analize rutinski se izvodi niz specifičnih bojenja (Oil-red O, PAS i sl) što omogućuje detekciju i kvantifikaciju specifičnih staničnih elemenata BAL-a kao što su lipofazi, siderofazi i ostali oblici alveolarnih makrofaga.

Od ostalih specifičnih pretraga svakako treba spomenuti uvođenje novih i poboljšanje postojećih metoda radiološke slikovne obrade dišnih putova i pluća u djece. U tom smislu ističe se ultrazvučni UZV pregled pluća koji više nije samo metoda izbora u dijagnostici patoloških sadržaja torakalne šupljine nego je postala važna slikovna pretraga plućnog parenhima. Pokušava se da ista zamjeni rutinsko indiciranje RTG snimki grudnih organa u djece s upalom pluća. Što se tiče metoda funkcionalne plućne dijagnostike iste se rutinski provode uključujući klasičnu spirometriju i farmakodinamski test bronhodilatatorom, nespecifičnu bronhoprovokaciju metaholinom i određivanje frakcije izdahnutog dušičnog oksida (FeNO). U suradnji s funkcionalnim plućnim laboratorijem Zavoda za adultnu pulmologiju KBC Rijeka izvodi se metoda polisomnografije, često ključna u postavljanju indikacije i određivanju pravog trenutka za uvođenje odgovarajućih oblika neinvazivne i invazivne ventilacije uključujući i

onu u kućnim uvjetima. U suradnji s ostalim subspecijalističkim područjima pedijatrije (gastroenterologija i alergologija s imunologijom) izvodi se i niz ciljanih komplementarnih pretraga kao što je ezofagealna 24-satna pH-metrija i impedanca, evaluacija imunološkog i alergijskog statusa. Kod potonje pretrage valja istaći da je u suradnji sa Zavodom za laboratorijsku dijagnostiku KBC Rijeka u tijeku uvođenje tzv. "komponentne alergenske dijagnostike".

U Referentnom centru provodio se niz znanstveno-istraživačkih projekata i programa različitih predmeta istraživanja, od izrade referentnih vrijednosti spirometrijskih parametara za djecu do niza deskriptivnih i analitičkih epidemioloških istraživanja dječje astme i uloge bronhološke obrade u etiopatogenetskoj diferencijaciji bronhoopstruktivnog sindroma malog djeteta. Jedan od recentnijih projekata pod voditeljstvom prof. dr. Vojka Rožmanića bavio se istraživanjem utjecaja crijevne mikrobiote na etiopatogenezu dječje astme. Referentni centar bio je sastavni dio multicentrične studije ERS-a kojoj je za cilj bilo utvrditi postojeće stručne standarde vezane uz problem aspiracije stranih tijela u djece i njihove evakuacije u Europi. Referentni centar sudjelovao je i u radu ERS-ove radne grupe za evaluaciju i standardiziranje terminologije vezane uz auskultacijski nalaz na plućima djece. Rezultate rada i istraživanja djelatnici Referentnog centra redovito prikazuju na uvažanim skupovima i objavljuju ih u strogo recenziranoj biomedicinskoj periodici. Često su pozvani predavači na istaknutim tečajima usavršavanja najviše kategorije, kako u našoj zemlji tako i u inozemstvu.

Ono što treba obilježiti daljnji razvoj Referentnog centra za pedijatrijsku pulmologiju jest još detaljnije upoznavanje modernih koncepata bolesti, individualizirani pristup bolesniku, bolji monitoring i komunikacija s bolesnom djecom i njihovim roditeljima te kvalitetno oblikovane studije na kojima će se temeljiti terapijski pristupi pojedinim bolestima i bolesnicima. I dalje treba nastojati čim bolje štititi djecu i njihov dišni sustav od sve prisutnijeg problema onečišćenja zraka, kako postnatalno tako i prenatalno. Izloženost duhanskom dimu, industrijskim i prometnim ispušnim plinovima, kao i tzv. unutar kućnom zagađenju, direktno je povezana s poremećenim rastom pluća u djece, smanjenjem očekivane dužine života te većim rizikom za nastup astme i drugih kroničnih plućnih bolesti. Važno je imati na umu da se navedeni poremećaji i posljedice mogu popraviti ukoliko se spomenuti nepovoljni utjecaji na vrijeme uklone iz djetetovog okoliša.

Na koncu, Referentni centar za pedijatrijsku pulmologiju i dalje treba čim aktivnije i sadržajnije surađivati s drugim specijalnostima i užim područjima medicine. Između ostalih to se odnosi i na adultnu pulmologiju poglavito u kontekstu tranzicije zdravstvene skrbi bolesnika s kroničnim bolestima dišnog sustava kao što su astma i CF. Astma tipično započinje puno ranije od većine ostalih ozbiljnih kroničnih bolesti i posljedično puno duže, često doživotno, opterećuje bolesnika, njegovu obitelj i društvo u cjelini. Što se tiče cistične fibroze, zahvaljujući napretku medicine zadnjih desetljeća, životni vijek bolesnika s CF značajno je produžen. Medijan očekivane dobi preživljavanja danas je dosegao gotovo srednje tridesete godine života s tendencijom daljnjeg porasta. Sve je veći broj bolesnika koji ulaze ili će biti u četvrtoj ili u petoj dekadi života. Populacija odraslih bolesnika koji pate od CF već je u nekim zemljama nadmašila populaciju djece. Danas je sve veći pritisak na specijaliste adultne pulmologije da dosegnu onu razinu osposobljenosti za liječenje bolesnika s CF na kojoj se nalaze pedijatrijski pulmolozi.

Referentni centar Ministarstva zdravstva za upalne bolesti gušterače

Davor Štimac^{1,2},

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Referentni centar Ministarstva zdravstva za upalne bolesti gušterače djeluje na Zavodu za gastroenterologiju, Klinike za internu medicinu KBC-a Rijeka u trećem četverogodišnjem razdoblju. Centar je prepoznatljiv ne samo u okvirima Hrvatske, već i u europskim razmjerima, kontinuirano producira kvalitetne publikacije u obliku retrospektivnih i prospektivnih kliničkih ispitivanja, randomiziranih kliničkih studija, sistematskih revija i meta analiza. Klinički primjenjiva istraživanja provedena u ovom referentnom centru objavljena su u najboljim svjetskim gastroenterološkim i pankreatološkim časopisima kao što su American Journal of Gastroenterology, Scandinavian Journal of Gastroenterology, Pancreatology, Pancreas i mnogim drugim. U referentnom centru u tijeku su dva projekta sa potporom Sveučilišta u Rijeci, a treći je upravo okončan. Isto tako provedena su i dva četverogodišnja projekta Ministarstva znanosti. Na godišnjoj razini radovi se predstavljaju na domaćim skupovima, ali redovito i na sastancima European Pancreatic Club (EPC), United European Gastroenterology kongresu. Na navedenim kongresima za naše radove bili smo više puta nagrađivani. U okviru Hrvatskog gastroenterološkog društva (HGD) vodimo Sekciju za pankreatologiju, a u okvirima EPC-a uključeni smo u projekte Young Pancreatologist Platform in Europe (Youppie) i Pancreas 360. Aktivno smo uključeni u Cochrane Hepatobiliary Group sa sjedištem u Kopenhagenu u okviru koje smo bili nositelji izrade mnogih sistematskih prikaza i meta analiza publiciranih u Cochrane Database of Systematic Reviews. Prva dva doktorata na Medicinskom fakultetu u Rijeci u području Cochrane istraživanja obranjena su upravo radovima nastalim u našem referentnom centru, a u tijeku je izrada još dva doktorata iz tog područja. Suradni smo centar Europskog translacijskog pankreatološkog centra u Pecs-i, Mađarska. U kliničkom smislu predvodnici smo primjene *scoring* sustava u akutnom pankreatitisu, kao i nutritivske potpore u akutnom pankreatitisu, postavljamo samoekspandibilne stentove u tretmanu pseudocisti. Sudjelovali smo u izradi hrvatskih smjernica za kronični pankreatitis, a aktivni smo i europskoj grupi za smjernice kod upalnih bolesti gušterače. Recenzenti smo brojnih časopisa iz područja pankreatologije, kao i UEG-a i EPC-a.

Referentni centar za epilepsije i konvulzivne bolesti razvojne dobi

Igor Prpić^{1,2}

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka



Referentni centar za epilepsije i konvulzivne bolesti razvojne dobi –EpiRi- djeluje od 2004. godine, kao prvi Referentni centar u KBC Rijeka. Aktivnosti referentnog centra odvijaju se u Zavod za dječju neurologiju i dječju psihijatriju Klinike za pedijatriju. U Referentnom centru provodi se dijagnostiku, liječenje i praćenje djece sa neurološkim bolestima razvojne dobi.

Zavod je osnovan 1961. godine, a od 2012. nosi naziv Zavod za dječju neurologiju i dječju psihijatriju obzirom na proširenje djelatnosti. Prvi voditelj Zavoda bio je prof. dr. Mladen Križ. Tu je osnovano Hrvatsko društvo za dječju neurologiju Hrvatskog liječničkog zbora, kao prvo pedijatrijsko sub-specijalističko društvo. Predsjedništvo su činili djelatnici Zavoda (prof.dr.sc. Ela Paučić-Kirinčić, prof.dr.sc. Igor Prpić-tajnik, prof.dr.sc. Antun Sasso, prim. mr.sc. Zlata Modrušan-Mozetič). Šireći nova saznanja iz područja dječje neurologije, a posebno epilepsije i konvulzivnih poremećaja činili su temelj za osnivanje Referentnog centra.

Referentni centar- EpiRi- pored stacionarnog dijela (13 kreveta) obuhvaća i Neurofiziološki laboratorij za elektroencefalografiju (EEG), elektromioneurografiju (EMNG) i evocirane potencijale (EP), Kabinet za intrakranijski ultrazvuk te Polikliničke ambulante i Dnevnu bolnicu.

Godišnje se hospitalizira oko 500 djece, što čini 20% bolesnika ukupno hospitaliziranih na Klinici. Prosječna dužina trajanja hospitalizacije je 2 dana. Specifičan klinički elektrofiziološki laboratorij u kojem se godišnje snimi oko 650 EEG zapisa- uglavnom cjelonoćnih EEG zapisa, višesatnih dnevnih EEG zapisa, te „holter“ EEG zapisa. U dnevno-bolničkoj opskrbi godišnje se prosječno obradi oko 300 pacijenta, u neurološkoj ambulanta oko 4000 pregleda, neurorazvojnoj 500 pregleda. Ambulanta i dnevna bolnica za dječju psihijatriju godišnje ima oko 2500 posjeta. U okviru ambulante dječjeg psihijatra rade defektolog i socijalni radnik.

Kabinet za neurofiziologiju u sklopu polikliničko-konzilijarne službe godišnje učini 3000 EEG zapisa te 500 evociranih potencijala i EMNG-a. U Kabinet za intrakranijski ultrazvuk godišnje se učini oko 400 ultrazvučnih pregleda mozga i transkranijalnih kolor doplera.

Pristup neurološkim bolesnicima je multidisciplinarni te kao članovi tima pored subspecialista dječje neurologije (prof.dr.sc. Igor Prpić, dr. sc. Jelena Radi Nišević, Ivana Kolić, dr. med.) sudjeluju i drugi medicinski i nemedicinski djelatnici (dječji psihijatri, oftalmolozi, audiolozi, klinički psiholozi, fizijatri, logoped, defektolog, socijalni radnik, nutricionisti, neurokirurzi). Zdravstvena njega provodi se pod vodstvom magistrica sestrinstva, Jelene Begić, uz 3 prvostupnice sestrinstva, 2 tehničarke za EEG, EP i EMNG te 8 medicinskih sestara.

Tijekom djelovanja Referentnog centra - Epi-Ri - uvedeni su brojni dijagnostički i terapijski postupci za konvulzivne poremećaje: elektroencefalografija novorođenčeta, sinkronizirana elektroencefalografija s video zapisom, kvantitativna elektroencefalografija, kontinuirani EEG zapis novorođenčeta/nedonoščeta, evocirani moždani potencijali (vidni, slušni moždanoga debela, somatosenzorni), transkranijaska kolor Dopplerska ultrazvučna dijagnostika. Posebna se pažnja posvećuje neuropsihologijskoj dijagnostici i praćenju djece s epilepsijom koju provode četiri psihologa sa specijalizacijama iz kliničke psihologije.

Od novih dijagnostičkih metoda u svakodnevnom radu uvedeno je dugotrajno „holter“ elektroencefalografsko snimanje koje se za sada u Hrvatskoj jedino provodi u našem Zavodu, U terapijskom području uvedena je primjena dijetoterapije u liječenju farmakorezistentnih epilepsija, i to modificirane Atkinsonove dijete. Također smo prvi u državi započeli nadomjesnu enzimsku terapiju intraventrikularnom primjenom u liječenju simptomatske epilepsije (neuronska ceroidna lipofuscinoza).

Zavod u okvirima pružanja dijagnostičkih usluga surađuje sa nizom Klinika i Zavoda KBC Rijeka, KBC Zagreb, Klinike za dječje bolesti Zagreb, Klinikom za infektivne bolesti Fran Mihaljević. Stručna i znanstvena suradnja ostvaruje se s ostalim pedijatrijskim Klinikama u Hrvatskoj, kao i pedijatrijskim Odjelima općih i županijskih bolnica u okruženju. Od inozemnih ustanova surađuje sa Univerzitetni klinični center Ljubljana – Klinični inštitut za medicinsko genetiko, Institut za humanu genetiku, Sveučilište Freiburg - Freiburg Humangenetik, Ospedale S. Anna, Corso Giovecca, Ferrara, Italija, Klinika za dječju neurologiju i psihijatriju, Beograd, Srbija i Sveučilišna bolnica u Mostaru, Klinika za pedijatriju, Mostar, Bosna i Hercegovina.

Aktivno se surađuje sa registriranim udrugama pacijenata (Udruga Dravet sindrom, Udruga za epilepsiju, Udruge oboljelih od mišićne distrofije i cerebralne paralize, Udruga „I djeci s ljubavlju“) te regionalnim ustanovama koje skrbe o djeci sa razvojnim poteškoćama (Centar za rehabilitaciju „Fortica“, Centar za autizam).

Djelatnici Referentnog centra članovi su niza domaćih i međunarodnih udruženja: Hrvatske liječničke komore, Hrvatskog liječničkog zbora, Hrvatskog društva za pedijatriju, Hrvatskog društva za dječju neurologiju, Akademije za razvojnu rehabilitaciju, Hrvatskog perinatalnog društva, Međunarodne i Hrvatske lige za borbu protiv epilepsije (ILAE), Međunarodnog udruženja dječje neurologije (ICNA), Europskog društva za pedijatrijsku neurologiju (EPNS), Europske akademije za neurologiju (ENA), od kojih u nekima obnašaju izvršne funkcije.

Znanstveni projekti, međunarodni i nacionalni sastavni su dio rada Referentnog centra, a uključivali su slijedeće: Epilepsija i poremećaji učenja, Epidemiologija epilepsija razvojne dobi, Prospektivno praćenje neurorazvoja djece prenatalno izložene metilživi (MeHg), Analitički centar Rijeka, Child neurodevelopment among residents in the Mediterranean coastal regions of Italy, Slovenia, Croatia and Greece - the role of environmental exposure to heavy metals.

Publicirano je više desetaka znanstvenih radova, više stotina kongresnih priopćenja, održano je nebrojeno predavanja, organizirano nacionalnih i međunarodnih skupova te je provedena diseminacija znanja i iskustva. Izrađene su upute za pacijente poput „Dnevna bolnica- Bolnica bezbolnica“, „Dnevnik epileptičkih napadaja“, „Elektroencefalografija“, „Holter-EEG“ „Febrilne konvulzije“.

Provodi se edukaciji i stručnom osposobljavanju – dodiplomska i poslijediplomska-studenata medicine, liječnika na stažu, specijalizaciji i subspecijalizaciji, u poslijediplomskoj nastavi, liječnika u procesu trajne edukacije te edukacije drugih profila zdravstvenih radnika na Sveučilištu u Rijeci, Sveučilišta „Jurja Dobrile“ u Puli i Sveučilištu u Mostaru. Izrađeno je desetak doktorskih i magistarskih radnji, diplomskih i završnih radova.

Djelatnici referentnog centra za svoje su djelatnosti više navrata primili niz međunarodnih i nacionalnih priznanja i nagrada.

U sljedećem razdoblju planira se uvođenje novih dijagnostičkih/terapijskih postupaka poput uvođenje postupka objektivnog ispitivanja kognitivne funkcije, uvođenje neurofeedback tehnike uz edukaciju dječjih psihijatra i suradnja psiholozi, uvođenje tranzicijske ambulante za djecu s neurološkim bolestima i poremećajima u razvoju, te uvođenje u polikliničko-konzilijarnu službu ambulante za „tvrdokorne epilepsije“ tj. za ekspertizu kao dio Referentnog centra MZ za epilepsije i konvulzivne bolesti dječje dobi.



Referentni centar za posttraumatski stresni poremećaj

Marina Letica Crepulja^{1,2}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

Organizacija i resursi

Začeci rada s psihotraumatiziranim osobama datiraju iz vremena početka Domovinskog rata kada je 1991. g. organizirana ambulatna služba za pružanje psihološke i psihijatrijske skrbi za psihotraumatizirane osobe. Strukturirani terapijski programi i sustav rada sa psihotraumatiziranim osobama su postali ogledni model rada za regionalne centre koji se 1997. g. osnivaju na razini cijele Hrvatske. Regionalni centar za psihotraumu Klinike za psihijatriju Kliničkog bolničkog centra (KBC) Rijeka je 2003. g. imenovan Referentnim centrom za posttraumatski stresni poremećaj Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske (u nastavku: Centar) čiji je voditelj od imenovanja do 2018. g. bila prof.dr.sc. Tanja Frančičković.

Temelj Centra su ljudi koji u njemu rade na čiji se početni entuzijizam, profesionalnu znatiželju i postojeću edukaciju nadogradila kontinuirana edukacija i veliko iskustvo, te kreiranje, praćenje i primjena suvremenih trendova u dijagnostici i liječenju psihotraumatiziranih osoba uz značajnu znanstvenu i stručnu produkciju. Redovni djelatnici Centra su tri nastavnika u znanstveno-nastavnom zvanju izvanrednog

profesora i docenta istovremeno doktori medicine sa specijalizacijom iz psihijatrije i užom specijalizacijom iz psihoterapije, dva doktora znanosti-poslijedoktoranda od kojih jedan doktor medicine sa specijalizacijom iz psihijatrije i jedan profesor psihologije, dva doktora medicine sa specijalizacijom iz psihijatrije od kojih jedan s užom specijalizacijom iz psihoterapije, tri doktora medicine na specijalizaciji iz psihijatrije od kojih dva u suradnji s Ministarstvom branitelja, četiri magistra psihologije, trinaest medicinskih sestara od kojih dva magistra mentalnog zdravlja, šest prvostupnika sestrištva i pet srednjih medicinskih sestara. Djelatnici su u proteklom petogodišnjem razdoblju pružili preko 25.000 različitih zdravstvenih usluga (prvih ili ponovljenih pregleda, psihologijskih testiranja, bolničkih liječenja i individualnih ili grupnih psihoterapija). Centar na dvije susjedne lokacije obuhvaća prostor u čiju obnovu je uloženo 650.000,00 kn + PDV sredstva u okviru EU projekta obnove Dnevni bolnica u kojem se odvija ambulantni i dnevnobolnički rad Dnevne bolnice Klinike za psihijatriju (35 stolica) i Dnevne bolnice Zavoda za psihološku medicinu Klinike za psihijatriju (12 stolica), te prostor Zavoda za psihološku medicinu s 20 kreveta.

Postignuća u stručnom radu

S obzirom na prepoznatu kvalitetu stručnog rada, stručnjacima Centra je 2015.g. povjeren izrada Hrvatskih smjernica za liječenje osoba s PTSP-om koje su prezentirali na 7. Hrvatskom psihijatrijskom kongresu, 23. Simpoziju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te su objavljene u knjizi „Hrvatska psihijatrija na početku 21. stoljeća”. Kvaliteta stručnog rada je prepoznata i u inozemstvu, te su djelatnici 2016.g. sudjelovali u edukaciji i treningu stručnjaka u Ukrajini i Irskoj. U Centru rade educirani i certificirani stručnjaci za primjenu najviših svjetskih standarda u dijagnostici i liječenju osoba s PTSP-om. Primjenjuje se grupna psihodinamska psihoterapija usmjerena na traumu, kognitivno-bihevioralna terapija usmjerenu na traumu i *Eye movement desensitisation and reprocessing* (EMDR) koje su metode izbora po svim važećim smjernicama za liječenje. Od inovativnih tehnika provodi se terapija i aktivnosti uz pomoć psa, klinička ekspresivna art terapija, *Stress, Trauma and Tension Release Exercises* (TRE), logo-terapije, geštalt, kibernetika i sistemska psihoterapija, transakcijska analiza.

Postignuća u znanstvenom radu

Centar ima razgranatu mrežu suradnje s 14 hrvatskih i 22 inozemne ustanove s kojima je ostvaren niz zajedničkih stručnih i znanstvenih projekata od kojih se izdvajaju tri Erasmus+ projekta s ciljem izrade edukacijskih materijala, priručnika i smjernica za različite domene duševnog zdravlja. Suradnja se ostvaruje i kroz brojna članstva i obnašanje vodećih funkcija u stručnim i znanstvenim društvima na nacionalnoj, europskoj i svjetskoj razini, te su djelatnici Centra kao predsjednica i članovi Sekcije vojne psihijatrije 2017. g. sudjelovali u Projektu „Mental health consequences of war conflicts” objavljenom ove godine u knjizi „Advances in psychiatry” Svjetskog psihijatrijskog udruženja (*WPA- World psychiatric Association*). U Europskom društvu za traumatski stres (*ESTSS- European Society for Traumatic Stress Studies*), krovnoj organizaciji nacionalnih i regionalnih društava koja se bave istraživanjima u području psihotraumatologije, djelatnici Centra su sudjelovali kao članovi upravnog odbora, izvršni tajnik i članovi. Od 2014.g. su kao članovi znanstvenog ili programskog odbora sudjelovali

u organizaciji 8 znanstvenih skupova s međunarodnim sudjelovanjem. U istom razdoblju je objavljeno 15 znanstvenih radova u časopisima koji su indeksirani u SCIE i CC bibliografskim bazama podataka, 8 radova u časopisima indeksiranim u drugim bazama podataka. Među znanstvenim radovima se ističe „*Drug Utilization Trends in Patients With Posttraumatic Stress Disorder in a Postconflict Setting: Consistency With Clinical Practice Guidelines*“ objavljen u prestižnom časopisu *The Journal of Clinical Psychiatry* s čimbenikom utjecaja (IF 5.408) koji je rangiran 10% najboljih časopisa u znanstvenom području psihijatrije. Autorica je nagrađena Godišnjom nagradom Zaklade Sveučilišta u Rijeci u kategoriji znanstvenik za 2015. godine, Nagradom Hrvatskog psihijatrijskog društva za najbolji znanstveni rad za 2015. godinu, te Zahvalnicama rektora Sveučilišta u Rijeci za 2016. i 2017. godinu. Aktivnim sudjelovanjem na domaćim i međunarodnim kongresima posvećenim psihotraumatologiji ostvarena su 54 kongresna priopćenja. Na 1. Hrvatskom kongresu o psihotraumi 2017. g. osvojena je prva nagrada za najbolju poster prezentaciju rada „Ekspresija grupne dinamike kroz Art terapiju u radu s veteranima“. U istom razdoblju u Centru su provedena istraživanja i obranjena dva doktorska rada, te 10 diplomskih i završnih radova pod mentorstvom nastavnika centra. Objavljena je jedna knjiga i 7 poglavlja u knjigama. Pri Centru se odvija nastava preko 30 obveznih i izbornih kolegija na različitim studijskim programima Sveučilišta u Rijeci, a nastavnici su sudjelovali i u nastavi drugih sveučilišta kao gostujući predavači.

Planovi za buduće razdoblje

Ove godine, Centar i Klinika za psihijatriju KBC Rijeka će biti organizatori 2. Hrvatskog kongresa o psihotraumi na kojem će u bogatom znanstvenom programu sudjelovati pozvani inozemni predavači koji su vrhunski svjetski stručnjaci na području psihotraumatologije i predsjednici i članovi odbora vodećih znanstvenih i stručnih društava s područja psihotraumatologije. Provest će se znanstvena istraživanja vezana za pojavnost i prediktore kompleksnog PTSP-a koji se po prvi put uvodi u međunarodni klasifikacijski sustav, te pojavnost, vrste i prediktore seksualnih disfunkcija u oboljelih od PTSP-a. Posebnu pozornost će se posvetiti liječenju psihijatrijskih komorbiditeta kao što su ovisnosti, depresija, povećan suicidalni rizik. Nastavit će se edukacija djelatnika iz različitih psihoterapijskih tehnika, osobito EMDR i TRE, te primjena ovih tehnika za što su osigurani uvjeti kroz provedenu adaptaciju i opremanje prostora. Rezultati međunarodnih Erasmus+ projekata u kojima smo sudjelovali su bogati edukacijski materijali koji su dostupni na internetu koje ćemo implementirati u dnevno-bolničke i bolničke terapijske sadržaje. Uz navedene, nastavit ćemo sa svim dosadašnjim znanstvenim i stručnim aktivnostima za koje vjerujemo da će imati rezultate u praćenju, proučavanju i unaprjeđenju prevencije, dijagnostike i/ili terapije te rehabilitacije oboljelih od PTSP koji odgovaraju svjetskim standardima, te time i ubuduće osigurati uvjete za obnovu naziva Referentni centar za posttraumatski stresni poremećaj Ministarstva zdravstva Republike Hrvatske.

Referentni centar za orofacijalnu bol

Daniela Kovačević Pavičić^{1,2}

¹Klinički bolnički centar Rijeka

²Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka

„Referentni centar Ministarstva zdravstva za orofacijalnu bol“ osnovan je 2018. godine pri Klinici za dentalnu medicinu KBC Rijeka. Klinika je osnovana 2007. godine i organizacijski je podijeljena na dva zavoda i četiri odjela. Pri Klinici rade 33 liječnika, 29 specijalista od toga tri profesora u trajnom zvanju, tri redovita profesora, 8 izvanrednih profesora, 3 docenta, i 8 doktora znanosti. Ujedno titulu primarijusa ima deset zaposlenika. Pri Klinici radi i jedan fizioterapeut koji provodi postupke fizikalne terapije i educira pacijenate o kognitivno-bihevioralnoj terapiji kod pacijenata s orofacijalnom boli i temporomandibularnim poremećajima (TMP). Od medicinsko tehničke opreme na raspolaganju su: 10 ordinacija i 1 RTG kabinet. U postojećim prostorima nalazi se 26 stomatoloških stolica, jedan algometar, dva ultrazvučna aparata za fizikalnu rehabilitaciju tempomandibularnog zgloba i žvačne muskulature, jedan aparat za transkutane električne stimulacije živca (TENS), tri nisko energetska lasera za liječenje orofacijalne boli, jedan plazma uređaj, dva inkubatora za kultivaciju oralnih mikroorganizama, jedan električni vitalometar i milivoltmetar.

Orofacijalna bol može se definirati kao svaka bol koja se pojavljuje u području lica i usne šupljine, uključujući nos, uho, oko i grlo. Ona svakodnevno pogađa milijune ljudi diljem svijeta, a može biti izazvana različitim poremećajima i bolestima. Orofacijalna bol može se podijeliti na odontogenu i neodontogenu bol. Odontogena bol je svaka bol u području lica i usne šupljine čiji je uzrok zub (grč. odous = zub), dok je neodontogena bol svaka bol u tom području koja nije dentalnog podrijetla (lat. dens = zub). Referentni centar se bavi dijagnostikom i terapijom neodontogene boli. To je podvrsta orofacijalne boli koja može imati brojne uzroke i različite kliničke manifestacije. Pravilno dijagnosticiranje neodontogene boli katkad može biti zahtjevno, složeno i dugotrajno te zahtijevati iscrpnu medicinsku i stomatološku anamnezu. Kod neodontogene boli ne postoje očiti etiološki čimbenici koji bi upućivali na odontogenu bol, naime obično nema zubnog karijesa, loših ispuna, traume, niti frakture zuba koji su karakteristični za odontogenu bol. Postoje brojne klasifikacije neodontogene boli. Ipak, neodontogena bol najčešće se dijeli na: muskuloskeletalnu, neuropatsku, neurovaskularnu, upalnu, sistemsku i psihogenu. Muskuloskeletalna bol pojavljuje se zbog bruksizma, poremećaja u čeljusnom zglobu ili kao miofascijalna bol. Neuropatska bol može se klasificirati kao: trigeminalna neuralgija, atipična odontalgija te kao glosofaringealna neuralgija.

Na Klinici za dentalnu medicinu KBC Rijeka provodi se i liječenje pacijenata koji su podvrgnuti radioterapiji zbog liječenja malignih procesa glave i vrata. Radioterapija malignih procesa u području glave i vrata praćena je akutnim i kroničnim oralnim komplikacijama. Akutne komplikacije uključuju mukozitis, infekcije, disfunkcije žlijezda slinovnica i gubitak osjeta okusa. Kronične/dugotrajne komplikacije obuhvaćaju disfunkcije žlijezda slinovnica, radijacijski karijes, trizmus/TMP, osteoradionekrozu i nekrozu mekih tkiva. Posljednjih godina provode se preventivni programi koji imaju za svrhu spriječiti moguće komplikacije te je izrađen protokol potrebitih mjera preven-

cije. U svrhu terapije provodi se biostimulirajuća laser terapija, plazma terapija, TENS, ultrazvučna terapija (UTZ) i kognitivno bihevioralna terapija.

Nadalje, Klinika usko surađuje s drugim dijagnostičkim laboratorijima u sklopu KBC-a kao i s Klinikom za maksilofacijalnu kirurgiju i Klinikom za psihijatriju. Tijekom dosadašnjih znanstvenih i kliničkih istraživanja uspostavljena je suradnja s uglednim ustanovama istog stručnog područja (Medicinski fakultet Sveučilišta u Grazu; Klinika za stomatologiju Zagreb; University Health Science Center, Peking, NR Kina; Medicinski fakulteti Sveučilišta u Bernu i Genevi; Medicinski fakultet Sveučilišta u Ljubljani, Sveučilišni klinički centar Ljubljana; Klinika za stomatologiju Sveučilišne bolnice Maggiore u Trstu; Università degli Studi di Napoli Federico II; Sveučilišna bolnica Santa Maria della Misericordia u Udinama; Klinika za stomatologiju Vojvodine Novi Sad, Stomatološki fakultet s klinikama Sarajevo, Tehnički fakultet Sveučilišta u Rijeci; Institut Ruđer Bošković Zagreb, Stomatološki fakultet Beograd. Od osnivanja Klinike obrađeno je niz podataka o dijagnostici, liječenju i rehabilitaciji orofacijalne boli.

Razvoju Referentnog centra te njegovoj stručnoj i znanstvenoj prepoznatljivosti pomogla su četiri projekta MZOS-a, osam projekata Zaklade Sveučilišta u Rijeci te jedan projekt Hrvatske zaklade za znanost. Pri referentnom centru osnovana je Ordinacija za orofacijalnu bol gdje se primaju pacijenti i organizirana je baza podataka o istima. Uvedeni su novi protokoli dijagnostike i terapije neodontogene boli. Pacijenti prvo ispunjavaju screening testove te ih se nakon toga usmjerava prema raznim specijalnostima dentalne medicine. Dan je prijedlog DTP postupaka koji će se dodatno ugovoriti. Trenutno prof.dr.sc.prim. Stjepan Špalj završava Master program „Orofacijalna bol i temporomandibularni poremećaji“ pri Università degli Studi di Napoli Federico II u Italiji i u svojoj tezi validira DC/TMD protokol te analizira odnos okluzije, ortodontske terapije i orofacijalne boli kojim će dijagnostika i terapija iste biti na svjetskoj razini.

